

теперішнє море. Сеї величезної задачі може довершити тільки увесь український народ, усі його партії, стани й верстви разом, згуртувавши ся як найдружнійше, як найтіснійше, як найсильнійше для одної цілі: забезпечення Української Держави військовою силою перед посяганнями ворожих суєдів і вибудовання її в середині.

Немалу ролю в українськїм державнїм будівництві й забезпеченню Української Народної Республіки перед посяганнями її віковичних ворогів, головнo Москалів і Поляків, мають відіграти й полонені Українці, що нетерпеливо ждуть дня повороту до Рідного Краю, й інші земляки, яких воєнна хуртовина викинула поза межами України. Як найкраще приготовити ся до сього великого завдання—се їх обовязок до часу повороту.

З повним сподіваннем, що український народ викреше потрібну тепер йому силу з себе й оборонить свою молоду державу від московських, польських, румунських чи яких там посягань, що найближчий Великдень святкуватимемо з повною радістю без почування якоїсь непевности, що Рідному Краєви грозить якась небезпека, поздоровляємо з Великднем наших Читачів, а в першій мірі полонених і всіх тих, що своє незавидне життя тягнуть на чужій землі.

Прокляття Рахїлі*).

(Апокріф).

„Чутно крик в Рамі, великий плач і скарги; Рахїль плаче по дітях своїх і не хоче потїшитись, бо їх немає“.
(Св. Матв. II.18).

I.

Зявило ся нове світло в світі,
У Вифлємі, в тихому селі,
І засвітила ся у темному блакиті
Нова зоря, щоб і старі й малі
Дорогу знали до Мессї.
Малого Сина вбогої Марї.
Пїшли усі поклон йому віддати:
Волхви, царі і вбої пастухи.
Впїшала ся обрана Богом мати,
Сповнялась материнської пихи,
Святої гордості, що коженя мати має,
Як на руках своє дитя тримає,
Бо коженїй матері дитя її Мессїя,
Давно сподівана і справжня надїя.
О, матері, щасливі триві ви!
Коли про вашу любов дитину
Не дбають ні царі, ні мудрі волхви,
Коли нова зоря очей не вабить сину,
Тодї не треба кидати господи
І йти на безвість у далекий край,
Щоб рятувать від лютої пригоди
Свою дитину, свій єдиний рай,—
Так, як Марія Сина рятувала,
Свій скарб єдиний, скарб той світовий,
Що сила темная на страту роковала,
Бажаючи вигасить вогонь новий.

В ночі зібрала ся мала родина
І подалась в пустиню крадькома.
В пустиню їх зоря провадила сама,
Оберігла їх сторожа янголина.
Безлюдній шляхи пісковаті білїли,
По них винанці йшли замислені самі,
Як мрії крила янголів лєліли.
А виднокол був схований у тьмі...

Шука Мессїю Ирод в Палестинї
І лєть ся кров, як на весні вода.
Так падає дитина по дитинї,
Як з дерева роса тремтлячая спада.
Скрїзь волосіння, плач і крик великий,
Риданням Иудея поїнялась.
В Шеолї темному озвав ся юмін дикий
І давня Рахїль із гроба підвелась;
По дітях страчених вона ридав,
Марою білою до трутів припадає.
Прокляття, скарги, мов пожежї дим,
Знялись до неба. Вчує їх Елоїм
І посланця свого послає він до Рахїлі.
І з неба злинув Серафим зорею,
Наметом засїяли крила білі,
Як, потїшаючи, схилив ся він над нею.

Серафим: *Вгамуй ся, бідна мати, не ридай!
Нехай тобі сяє так надїя,
Як та зоря нова! Рахїль, задай:
„З Биттву має вам прийти Мессїя“.
Радїй, Рахїль, Ізраїль оживе,
Мессїя дасть йому життя нове!*

Рахїль: *Радїти кажеш ти? Менї радїти?
О, Серафим! У вас на небесах
Не плачуть матері і не вмірають діти,
Вам невідомий смерті страх.
Мессїя! Що йому до нашої недолї?
Він пан землі, безсмертний Божїй Син.
Мої сини в понурому Шеолї,
Не вернеть ся вже звідти ні один.
Нїхто їх звідти визволить не може,—
Важкий, холодний сон налії на груди їм...
Явє, страшний Явє! Таємний Елоїм!
Адонай-Шадаї, вїзний Боже!
До тебе я за помстою вдаюсь,
Тобі я, тїнь ображена, молюсь!
Нїхто не може лїтери змінити
Твоїх міцних, одвічних установ,
Чотирнацять колїн заледве може змити
Пролитую безвинно людську кров,—
Дивись, тепер її пролито ціле море,
Для того, щоб живим зоставсь один!
За кров дітей моїх, за материне юре
Нехай заплатить сей, Марїї Син!*

Бо коли нї, то в день страшного суду
На Йосафатовїй долині стану я
І перед зборищем мерців волати буду:
Себе суди, неправий судїя!..

Поблїд від жалю ясний Серафим
І тихо зняв ся мовчазний у юру,
Закривши вид крилом сіялущим своїм.
Рахїль стояла посеред простору
Неначе стовп мочильний... Чорна мла
Тремтїла й никла під Зорею Сходу,
Що ясне й тихе прїмїння мла
Немов живушу і цілюшу воду.
На зірку глянула з ненавистю Рахїль,
Блїдї руки здійняла з грїзбою:
„Гори, проклята зірко, на мїль
Марїї й Синовї освічуї путь собою!
Марїє, радуй ся! Твій син, Твоя любов,
Живий, у захистї! Та прийде та година,
Даремне зине так Твоя Дитина,
Як сї мої нащадки! Кров за кров!“

Леся Українка.

*) Друковано в 1-й кн. „Літературно-Наукового Вістника“ (Київ, 1918 р.).

У Великодню ніч.

(Оповідання).

Велика субота 187* року.

Темрявий вечір давно вже спустився на затихлу землю. Розігріта за день і тепер злегка обвіяна бадьорим подихом весняного нічного морозу, земля, здавалося, тихо зітхала повними грудьми: від сього віддихування, граючи в проміннях величнього світла зоряного неба, вставали біляві тумани й, як клуби кадильного диму, здіймалися назустріч надходячому святу.

Було тихо. Невеличке губерніяльне місто Н., ціле обвіяне темрявою прохолодою, замовкло, чекаючи на хвилину, коли з соборної дзвіниці прогудить перший удар. Але місто не спало. Під покровом вохкої темряви, в тіни мовчазних, безлюдних улиць відчувалося напружене чекання. Лише зрідка пробіжить спізнений працьовник, котрого свято ледви не застало при тяжкій, непокірній праці, прогрохоче однокінка візника — і знову мовчазна тиша... Життя відлинуло з улиць до домів, до вельможних палат і скромних хатин, що світили вікнами на вулицю, і притаїлося там. Над містом, над полями, понад цілою землею відчувався невидимий подув наступаючого свята вокресіння й оновлення...

Місяць не вставав і місто лежало в широкій тіни згіря, на котрій виділялася велика, понура будова. Дивні, прості й строгі лінії сеї будови похмуро рисувалися на зорянім блакиті; темні ворота ледви виділялися, зіваючи в темряві повитого тію муру, й чотири вежі по рогах вирізалися на небі гострими вершками.

Але ось з висоти соборної дзвіниці зірвався і пронісся в чулім повітрі задумливої ночі перший дзвінкий удар... другий, третій... За хвилину в різних місцях, різними тонами, дзвеніли, заливалися і співали дзвони, і згуки, сплітаючи в могутню, своєрідну гармонію, тихо коливалися і ніби кружляли в повітрі... З темної будови, що затіняла місто, доносився також кволий, надтріснутий дзвін, неначе тремтячи в повітрі в жалісним безсиллю здійнятися в повітряну висоту за могутнім акордом.

Дзвін замовк... Згуки росли в повітрі, але мовчазність ночі лише поволі вступала в свої права: довго ще в темряві причувався неясний, завмираючий відгомін неначе тремтіння невидимої, напятої в повітрі струни... В домах огні погасли; вікна церков засіяли. Земля в 187* р. ще раз готувалася проголосити старий поклик побіди миру, любови й братерства...

В темних воротах понурої будови заскрипіли засуви. Відділ салдатів, побрязкуючи в пітьмі зброєю, вийшов змінити нічну варту. Вони підходили до рогів і спиналися у постів; з темної купки людей виходила розміреним кроком одна постань, а попередній вартовий ніби потопав у сій невиразно-чорніючій купці... Потім відділ ішов далі, обходячи довкола тюремного муру.

На західнім боці на заміну старого вартового вийшов молодий рекрут; в його руках не щезла ще сільська незграбність; молоде обличчя мало вираз напруженої уваги новика, який поперше займає відповідальний пост. Він став обличчям до муру, брязкнув рушницею, ступнув два кроки та, зробивши пів обороту, став плече в плече з попереднім вартовим. Той, злегка повернувши до нього голову, прочитав виченим тоном звичайні накази.

— Від рогу до рогу... стежити... не спати, не дрімати! — нашивку говорив салдат, а рекрут слухав все так само напружено і в його сірих очах просвічувався якийсь особливий вираз туги.

— Зрозумів?—питав єфрейтор.

— Так точно!

— Ну, дивись! — сказав той строго і потім, змінивши тон, додав лагідніше:

— Та нічого, Фадіїв, не бійся! Чей, ти не баба... Лісовика чи чого тобі боятися?

— Пощо лісовика?—простодушно відповів Фадіїв і потім задумливо додав: — Так щось на серці... неначе тяжко, братчики...

При сїм наївнім, майже по дитячому висловленім зізнанню в купці салдатів почувся сміх.

— Ось вона, слобідка мати!—з погіршливим жалем відсік єфрейтор і гостро закомандував:

— Рушниці віль—но!.. Кроком марш!

Варта, ритмічно постукуючи в ході, скрила за рогом і скоро кроки її стихли. Вартовий згідно з приписом здійняв рушницю на плече й тихо пішов вздовж муру...

В середині вязниці, з останнім ударом дзвону, почався рух. Понура й сумна тюремна ніч давно вже не бачила подібного оживлення. Неначе дійсно благовіст донісся сюди вісткою свободи: чорні двері камер одні за другими відчинялися. Люде в сірих халатах, з призначеними долею барвистими ознаками на спинах, довгими чергами, парами сунулися по коридорах, входячи в тюремну церкву, яка блищала вогнями.

Вони йшли справа й зліва, здіймалися по сходах знизу, спускалися зверху: серед гучного топоту чулося часами брязкання рушниці й мінливий брязкіт кайданів на ногах. Входячи до просторої церкви, сіра товпа вливалася в огорожені ґратами місця і там затихала. В церковних вікнах також виділялися міцні залізні ґрати...

Вязниця опустіла. Лише в чотирьох нарожних вежах, в невеличких круглих, наглухо замкнутих камерах, чотири самітні арештанти понуро гасали по своїх келіях, часами припадаючи вухом до дверей і жадібно ловлячи відривки співу, що доносився з церкви.

Та ще в одній з звичайних камер на полу лежав хорий. Старший доглядач, котрому донесли про нагло захорілого, підійшов до нього, коли арештантів виводили до церкви й, нахилившися, заглянув йому в очі, що палали дивним блескотом і тупо ветромиліся в простір.

— Іванів!.. Слухай, Іванів! — закликав доглядач до хорого.

Арештант не повернув голови; він бурмотів щось незрозуміле; голос був хриплий; запалені губи ледви рухалися.

— Завтра до шпиталю!—розпорядив старший доглядач і вийшов, лишивши коло дверей камери одного з коридорних вартових. Той уважно подивився на хорого й покивав головою.

— Ех, бурлако, бурлако! Видко, брате, відбігав своє!—і, рішивши, що тут йому нема що робити, доглядач пройшов по коридору до церкви, спинився коло замкнутих дверей і став слухати службу, частенько припадаючи до землі для поклонів.

В порожній камері чувся часами невиразний говір хорого. Се був нестарий ще чоловік, сильний і міцний. Йому щось верзалося з недавнього минулого і його обличчя скривлювалося від виразу муки.

Доля закартувала над бідолахою поганий жарт. Він пройшов тисячу верст, пробіраючи тайгою й дикими хребтами, переніс тисячі небезпек, натерпівся злиднів, опанований пекучою тугою за рідним краєм, потішаючи єдиною надією: „хочби побачити... на місяць... на тиждень... пожити у своїх... а там—хоч знову таж дорога!“ За сотню верст від рідного села він попав до сеї вязниці...

Але ось невиразний говір стих. Очі бурлаки розширилися, груди дишуть рівніше... Понад палаючою головою повіяло веселішими мріями...

... Шумить тайга... Йому знайомий сей шум — рівний, співучий, свободний... Він навчився відрізняти голоси лісу, говір кожного дерева. Величчі сосни дзвенять високо-високо густою зеленою... Ялинки шепотять протяжно й гучно; веселий, яскравий чубатник махає гнучкими гілками; осика дріжить

і тремтить чутливим, боязким листом... Свище вільний птах, потік говірко й буйно летить по кам'янистих байраках, і тасжні шпиги—зграя балакучих сорок—носять ся в повітрі понад тими місцями, де, невидний в гушавині, проходить тайгою бродяга-бурлака*).

Неначе струмок вільного тасжного вітру подув на хорого. Він підвів ся, глибоко зітхнув; очі з виразом уваги дивлять ся вперед. Нараз в них блиснуло щось, ніби свідомість. Бродяга, призвичаєний втікач, побачив перед собою незвичайне явище: відчинені двері...

Могутній інстинкт струхнув цілий організм, ослаблений хворобою. Привиди маячні швидко цезали чи групували ся довкола одного уявлення, що яскравим промінням прорізало ся в сім хаосі: один!.. двері відчинені!..

За хвилину він стояв на підлозі. Здавало ся, весь жар запаленого мозку прилинув до очей: вони дивили ся якось рівно, уперто й страшно.

Хтось, виходячи, відчинив на секунду двері з церкви... Хвилі стройного, змякченого віддаленням співу доторкнули ся вуха бурлаки та й знову замовкли. На блідім обличчю промайнуло зворушення, очі затуманили ся і в умі пронесла ся давно леліяна мрія картина: тиха ніч, шепіт сосен, що схилили ся темними вітками над старою церквою рідного села... товпа земляків, огні понад річкою і той самий спів...

Тимчасом, в коридорі, у церковних дверей, припадаючи до землі, доглядач старанно молив ся.

Молодий рекрут ходить з рушницею вздовж муру. Перед вартовим простилаєть ся рівне поле. Воно недавно вибило ся зпід снігу й, чорніючи, уходить в далечинь. Легкий вітер біжить по нім, шелестячи засохлим буряном, дзвенить в торшній траві й віє в душу салдата спокійною, сумною думою.

Молодий вартовий спинив ся коло муру, поставив рушницю на землю і, поклавши руки на дуло, а голову на руки, глибоко задумав ся. Він не міг ще ясно уявити собі, на що він в сю урочисту ніч перед святом, з рушницею, коло муру, край пустельного поля. Взагалі він був ще справжній селянин, не розумів чимало ще з того, що так зрозуміле солдатови, і його недармо дражнили „селохом“. Він так недавно був ще вільним, господарем свого поля, своєї праці... а тепер жах, невідомий, незрозумілий, неясний, переслідуючи кожний крок, кожний рух, вганяв молоду й незграбну сільську людину в колію строгої служби.

Але в сю хвилину він був на самоті... Безлюдний вид, що простилав ся перед його очима, й свист вітру в буряні навівали на нього якусь дрімливість. І перед очима молодого салдата несуть ся рідні картини. Він також бачить село, і тойже біжить над ним вітер, і церква палає вогнями, і старі сосни мають над церквою темними вершками.

Часами він неначе прокинесть ся, і тоді в його сірих очах відбиваєть ся непевність: що се?—поле, рушниця і мур... Він на хвилину згадує дійсність, але незабаром знову неясний дзвін нічного вітру навіває рідні картини й салдат знову дрімає, сперши ся на рушницю...

Неподалеку від місця, де стоїть вартовий, на вершкуну муру являєть ся темна силуета: се голова людини... Бурлака дивить ся в далеке поле, в напрямі ледви видної смуги далекого лісу... Груді його розширяють ся, жадібно ловлячи свіжий, вільний подув матери-ночі. Він спускаєть ся на руки і потиху зеуваєть ся вниз муру...

Радісний гомін дзвонів будить нічну тишу. Двері тюремної церкви відчинили ся, на дворі обхід; стрійний спів полинув хвилею з церкви. Салдат здригнув ся, випростав ся,

* Сибірські бродяги оповідають, що в глухій тайзі сороки табунами супроводжають в гушавині людину. За часів, коли лова на „горбачів“ дозволяли ся законом, Буряти-охотники висліджували бурлак-втікачів по голосних криках сорочої зграї.
Прим. автора.

зняв шапку, щоб перехрестити ся, і... завмер з піднесеною рукою... Бродяга, досягши землі, кинув ся утікати до буряну.

— Стій, стій!.. Голубчику, рідненький!.. — викрикує вартовий, підводячи рушницю. Все, чого він бояв ся, перед чим тремтів, насуваєть ся на нього, невиразне, страшне — при виді сеї утікаючої сірої постати. „Служба, відповідальність!“ — мигає в мозку салдатови, й він, скинувши рушницю, націлів ся в утікаючу людину. Збираючи ся спустити курок, бідалаха заплющив очі...

А понад містом знову панує і кружляє в повітрі гармонійний, співучий, мінливий тридзвін, і... знову надтріснутий дзвін вязниці тріпочеть ся і беть ся, неначе стогін підстріленого птаха. За муру стрійно несуть ся далеко в поле перші згуки урочистої пісні: „Христос воскрес!“

І нараз за муром, покриваючи все инше, прогремів вистріл... Слабий, безпомічний стогін проніс ся за ним безпредметовою скаргою, потім все стихло...

Тільки далека луна безлюдного поля з сумним наріканням повторяла відголоски вистрілу рушниці...

В. Короленко.

(Переклад з московської мови).

О, дайте змогу!

*О, дайте змогу в ці дні весною
На Україну мені вернути,—
Спочити тілом, ожить душою,
В повітрі вільнім грудьми дихнути!*

*О, дайте змогу всіх сил зужити
В цю історичну святую хвилину,
Від злих нападів щоб боронити
Тепер вже війну мою Вкраїну!..*

*О, дайте змогу скоріше стати
В ряди козацтва, що Україну
Від злих нападів стежать, боронять,
Чатують тільки кожну хвилину!*

*О, дайте змогу! О, дайте змогу!
Хай бе хвилини так довго ждана,
Коли нарешті рушим в дорогу
З краю неволі в наш край козаний!..*

Полонений Микола Капелмородський.

Стара історія.

Під час переговорів з царським правительством про видачу царських грамот на потвердження українських вільностей в Москві в березні 1654 р. українські послі: військовий суддя Самійло Богданович і переяславський полковник Павло Тетеря звернули ся до царського правительства з таким проханням:

„Як нас царське величество ласкаво пожалував, ми про се низько чолом бемо, і просимо привилеїв, писаних на хартіях золотими словами: Мені, судії, на містечко Імгліїв Старий, з підданими там сущими, і з усіма землями, здавна до Імглієва приналежними. Мені, полковникови, на містечко Смілу, теж з підданими там сущими й з усіма землями до неї приналежними, і з підданими на тих землях сущими з усіма приналежностями, полями, лісами, угодами й озерами,— аби було з усім, як передтим було. І щоб нам було вільно своїми підданими, як схочемо, рядити і володіти, нам, дітям і наслідникам нашим, які б мали одержати від нас ті маєтности, і щоб до них на вічні часи ніхто не мав ніякого діла крім нас і наслідників наших. Також аби вільно нам було на тих землях своїх, котрі ми будемо мати з ласкавого жалування його царського величества, селити людей, які будуть приходити млини ставити і всякі користи

повинні зайняти ся засівом ґрунтів, не нарушаючи через те права на законний поділ землі за поміччю земельних комітетів. Селяне в тих випадках не повинні перешкаджати поміщикам в засіванню ґрунтів. Для засіву землі і переведення жнив земельні комітети повинні доставити поміщикам коней, рілничих машин, а також насіння на засів. Збір в таких випадках буде власністю порівну селян і тих, що засіяли землю. 4) Всякі грабіжі й нищення засобів будуть строго карані.

„Ґрунтів, які земельні комітети на поручення державної влади на підставі права поділили, не братимуть в рахубу в тій думці, що сі землі будуть дійсно засіяні. Урядові розпорядки в справі засівів, видавані військовими властями, мають бути розліплювані в повітах на виднім місці в українській і німецькій мові й мають бути, наскільки се можливо, підписані місцевими земельними комітетами або відповідальними місцевими органами. На земельні комітети треба вплинути, щоб селянам, які бажатимуть собі того, видано свідчення про простір землі, засіяної ними. Там, де земельні комітети відмовляти ся будуть від виставлення таких посвідчень, повинні їх видавати німецькі військові власти. Про всі розпорядки, їх здійснення і наслідки, а також про простір засіяної землі місцеві залоги повинні донести головнокомандуючому не пізнійше ніж 15 мая с. р. Німецький начальний полководець на Україні Айхгорн“.

З приводу наказу німецького головнокомандуючого щодо засіву ланів соціалісти-революціонери внесли інтерпеляцію на Малій Раді і ся справа розбирала ся на засіданні 13-го квітня. Міністер земельних справ М. Ковалевський сказав у своїм поясненню, що наказ є продуктом улаштування земельної справи, яка почала ся в деяких колах. Останніми часами до Києва почали стягати ся делегації до Центральної Ради з проханням скасувати земельний закон і з вимогами замінити теперішній соціалістичний уряд так званім діловим. Сі делегації скликані не без участі поміщицьких верств. Німецький наказ хронологічно сходить ся з бурхливою хвилею делегацій. Справа далека від того катастрофального становища, яке дехто хоче намалювати. Всі землі будуть засіяні, як виходить з відомостей не тільки земельних комітетів, але й усіх агентів, котрих розіслано на місця. З виданням наказу справа міняєт ся, бо в ній говорить ся, що там, де зберегли ся власники, селяне сіяти не можуть. Отже для того, щоб селяне могли засіяти, треба зруйнувати економію. Се вносить в село заколот. Німецькі начальники видаватимуть кожен свій наказ і розвязуватимуть земельне питання. Далі міністер заявив, що складає з себе обовязки міністра земельних справ.

По Одинцеві й Любинським забрав слово проф. Грушевський і сказав: „Я також підкреслив у своїх переговорах з Німцями, що першою умовою наших добрих взаємних відносин повинно бути невтручання в наші справи й, коли вчора до мене явились представники німецького уряду для розмов про економічні справи, я в присутности голови Ради міністрів і управляючого міністерством чужоземних справ заявив німецьким представникам, що сей наказ немовби видано на те, щоб розстроїти наші відносини. Я осудив рішуче наказ. Я гадаю, що наш Уряд зуміє вжити заходів, щоб такі випадки більш не повторювали ся. Я гадаю, що наше селянство не повинно реагувати так гаряче, як наш товариш Одинець, і що Уряд зуміє оборонити наш дальший мирний і культурний розвиток“.

Стасюк зазначив, що Українська Держава може бути або державою мужицькою або її зовсім не буде. По Корчинським і Зарубінім Порш назвав наказ актом великої політичної ваги. Нема чого тепер говорити про єдність усього революційного фронту, а краще поговоримо тепер про єдиний революційний фронт на Україні. Наказ вдарив не тільки по селянству, а навіть по інтересах центральних держав, бо він

внесе великий заколот в селянство, і тоді невідомо, чи ми в силі будемо виконати умови договору про доставу центральним державам хліба. Коли на території України німецький суд осудив наших громадян, бувший міністер справедливости Ткаченко видав особливий наказ, що такі приговори німецького суду не підлягають виконанню, те саме повинен зробити й тепер міністер земельних справ, якому слід видати розпорядок про невиконання наказу генерала Айхгорна.

Дебати з приводу інтерпеляції мали палкий характер і всі промовці одногласно зазначували, що подібні накази досягнуть саме протилежних наслідків: поле опинить ся незасіяним і скількість хліба зменшить ся. Всі промовці настоювали, щоб Ковалевський взяв назад свою відставку. Промовці справедливо підносили, що дехто з людей, котрі недавно розпинали ся за Неньку-Україну, радо продадуть свою Державу чужинцям, аби тільки зберегти свої масткі. Їх розум далі кишені не йде. Україна повинна заявити німецькому урядови, що увесь заколот підіймає купка ворогів Української Держави. Наш нарід може зневірити ся до тих, кого уважав за своїх приятелів.

Вислухавши пояснення міністра земельних справ на інтерпеляцію в справі наказу фельдмаршала Айхгорна про засів нив на Україні й заяву міністра про відставку, Українська Центральна Рада уважала потрібним заявити та вказати: 1) що німецькі війська покликав Український Уряд для допомоги в справі заведення порядку на Україні лише в тих межах і напрямі, які зазначить Уряд Української Народньої Республіки; 2) що ніяке самовільне втручання германського й австро-угорського вищого командування в соціально-політичне й економічне життя України недопустиме; 3) що такі втручання, як згадані накази фельдмаршала Айхгорна, можуть тільки дезорганізувати наше господарське життя, ускладнити соціально-політичні відносини й між иншим зробити неможливим виконання тих економічних договорів між Українською Народньою Республікою і центральними державами, котрі в сі дні виробляють ся і підписують ся представниками згаданих держав. Разом з тим Українська Центральна Рада, відкинувши відставку міністра земельних справ, доручила: 1) міністрови земельних справ оповістити всю людність України, що наказ фельдмаршала Айхгорна не повинен виконувати ся; 2) міністру закордонних справ скласти протест проти наказу фельдмаршала Айхгорна, як і проти всякого иншого дотеперішнього самовільного втручання герmano-австро-угорських військових властей в соціально-політичні відносини на Україні; 3) голові Ради народніх міністрів зробити відповідну заяву-ноту берлінському урядови в справі сього наказу — й перейшла до чергових справ.

На засіданні Малої Ради 18 квітня голова Ради міністрів В. Голубович дав деякі пояснення в справі історії з наказом Айхгорна. Я хочу, сказав він, зробити деякі пояснення в звязку з тим запитанням, яке внесено 13 квітня з приводу наказу ген. Айхгорна. Тон запитання, заява міністра земельних справ Ковалевського про відставку й гострота дебат з приводу сього наказу повстали тому, що під час обговорення не був відомий текст оригіналу наказу, а з другого боку невідома була робота, яка провадила ся в міністерстві земельних справ. Таке запитання могла викликати в значній мірі нервозність усіх українських політичних кругів, яка мала підвалину в тих провокаційних чутках, що поширювали ся серед громадянства з ясною метою нарушити певний контакт і зруйнувати роботу, де ми користуємо ся допомогою наших спільників. Далі Голубович навів розпорядки міністерства земельних справ, які ясно характеризують загальний напрям роботи міністерства: „Одночасно повідомляю, що ціна на буряки буде вироблена в міністерстві харчових справ і буде така, що забезпечить оплату праці робітників на бурякових плантаціях і справедливу ціну бу-

ряків тим селянам, які будуть сіяти буряки для цукроварень". Міністерство земельних справ, стоючи на сторожі закону й порядку, не може допустити до знищення, руйнування і самочинного захоплення реманенту, насіння, зерна та кормів, бо то є народне добро й повинно йти на користь усього трудового народу, а не окремих людей. Приписую земельним комітетам і комісарам вжити всіх рішучих заходів, аби розграбований селянами живий і мертвий реманент, а також насіння, зерно та корми негайно були звернені вповні до розпорядження земельних комітетів. Вище згаданий реманент і т. ин. ні в яким разі не може продаватися без порозуміння з повітовими й губерніяльними комітетами".

В дальшій наказі міністра земельних справ комітетам наказується усі землі засіяти до останнього кроку, а відповідальність за незасів складається на земельні комітети. Такі телеграми йшли одна за другою, а після сих телеграфічних приказів видав наказ ген. Айхгорн. Коли придивимося всім тим телеграмам, знайдемо там психологічні мотиви для цього наказу. Тоді стане ясно, що в с'їм наказі люде, які недостаточо знайомі з нашими обставинами, зробили льоїчні висновки з сих самих наших розпорядків, хоча ти допомогти нам своєю роботою в с'їм самім напрямку. Гостроту питання усунено-б, колиб у сей момент був відомий докладний текст приказу. Все було викликане тим, що редакція „Кіевек-ої Мисли“ користувала ся, незвісно, звідки взятим мильним „офіціальним“ текстом. При іншим ході справи не було-б гостроти дебат і все пішло-б иншим шляхом. Відставки міністра Ковалевського я не прийняв тому, що для нього буде змога, як і ранійше, працювати в с'їм напрямі й на тих самих основах нашого земельного закону, на яких працював він і до сеї пори. Резолюцію Ц. Ради ми передали до відома берлінського уряду.

В своїй хаті своя сила і воля і правда.

Своя сила?

Де те „наше воїнство, що так палко, так пекуче любить бідну Неньку-Україну?—кличе кривавим серцем Винниченко.—Чом же воно не кричить болем муки, образи й лютої скорби за честь і щасте своєї Матері? Де воно, те славне вояцтво України, сини запльованої, знасилуваної істинно-руськими молодцями Неньки?"

„Ах, синки п'яненко лускають насіння в казармах“, „похожують собі по базарах, слухають істинно-руських молодців і разом з ними лають в батька і в матір і в своїх братів-робітників у Центральній Раді і розчавчену, ограбовану, знасилувану п'яними большевиками Матір-Україну“.

Сватки в шинелях, що на українськїм фронті стояли, свою зброю за тютюн, люльку промінjali, кулемети по сільських смітниках покидали, військових коней позабирали й земельку орють.

Радий гречкосій, що царь не силує його штик до рук брати. Що йому безграмотному гречкосієви Україна?

А провідники?! Той квіт народу!

Розбалакали ся... За царя батюшки заковані язика розвязали ся. Спорять за се і те.

Великих слів велика сила. Иншої сили не видко.

І треба було Німців закликати, щоб дали своєї сили.

Своя воля?

Ах ти, с'який такий буржую. Ти хочеш мені приказувати? Податки платити? У козаків записувати ся? Урядників насаджувати хочеш. Стягай з себе чоботи та свою міську кацабайку. Давай! Не даш? То я тебе буком поза уха. Робочий день мені зменшити, а платню в десятеро побільшити. Не хочеш так, я усе затоплю, поруйную.

І руйнує. Своя воля перекинула ся в сваволю.

І треба було Німців закликати, щоб волю рятували, коли своєї не стало.

Своя правда?

Свою правду на землі заводить третій Універсал — на слові. Німецький ген. Айхгорн дає свою інтерпретацію тієї правди — на ділі.

„Ой, горе—горе чайпі небозі,

Що вивела своїх діток при битій дорозі“.

Плачемо! На гірку доленьку Неньки-України нарикаємо.

Чомуж се воно так? Від віків так?

Варягів закликали, з Ляхами братали ся, під Турка піддавали ся, під високу руку царя „восточного“, православного просили ся.

Чому то ми за чуб не брали, а свої чуби иншим на тормосенне піддавали?

Чому то ми не молот, а ковадло, на яким товче, хто хоче? Плачемо! Як діди-попрошайки!

„Згинуть наші вороженьки,

Як роса на сонці!“

От в тім і сук.

Тяжких ворогів треба бити. Без биття вони не згинуть. Вони, ті вороги, нас б'ють і допчуть, а ми ще їх по сердечному вороженьками називаємо.

Мягенька ми нація, мягенька, як те коровяче лайно.

На царя ми надіємо ся, на „кайзера“, на міністра або його прислужника, на ласку божу, на росу небесну...

Деся ось хтоє другий, тільки не я! Моя хата з краю, — я тимчасом пісно на moll заспіваю.

Степ широкий, край веселий —

Хатки біленькі, садок вишневий—

Місяць білолиций, зіроньки ясні...

Козачок дрібненький —

Горілочка ллеть ся...

Іділля! Свято на Україні...

За ту іділля і люблять нас люде й лізуть з півночі й заходу в нашу, не свою Україну.

„Упрямя, какъ хахоль“—лає Москаль.

„Uparty Rusin, jak świnia“—величає по шляхецьки чемний Лях.

Ся упертість се ще одиноке дур у нашій мягенькій вдачі на moll, в ній наша відпорна сила. Се скеля, об яку розбивали ся филі ворожих затій.

Та впертість то тільки пасивна сила. Вона мусить перемінити ся в активну силу, в енергію.

Як сього ми не вespіємо зробити та ще не переломимо нашого аж до атомізму посуненого індивідуалізму, миші нас з'їдять, все одно вже, які: московські, чи німецькі, чи польські або жидівські.

Л. Окуневський.

Дипломатичний заступник України у Відні.

Увечері 26 квітня прибув з Києва до Відня тимчасовий український дипломатичний заступник в Австро-Угорщині п. Андрій Яковлів.

Андрій Іванович Яковлів родив ся 1872 р. в Чигирині на Київщині. Вчив ся з початку в міській двохкласовій і в черкаській повітовій духовній школі, а потім у київській духовній семінарії. Скінчивши в 1894 р. семінарію, він кілька років учительовав у черкаській двохкласовій школі, а в 1898 р. вступив студентом на юридичний факультет дорпатського університету, котрий скінчив у 1902 р. Державний іспит склав на київськїм університеті в 1904 р. з дипломом першої степені. За працю по історії права литовсько-руської держави його були залишили при університеті для підготовки до професури, але матеріальні обставини примусили його відмовити ся від сього й він поступив був на службу до київської казенної палати. Одначе в казенній палаті служив недовго й став помічником присяжного адвоката, а з 1913 р. присяжним адвокатом і помічником юрисконсульта при київській міській управі.

Від того часу він жив у Києві. Поза адвокатською діяльністю займав ся він і громадською, публіцистичною та науковою працею. Працював в українських часописах і журналах: „Громадська Думка“, „Літературно-Науковий Вістник“, „Україна“ й ин. Його праці по історії козащини XVI ст. спеціалістами ціняться ся високо. В українськiм русі бере участь від 90-х років минулого століття. Є членом Українського Наукового та Правничого Товариств у Києві. Раніше п. А. Яковлів належав до української радикально-демократичної партії, а тепер до партії соціалістів-федералістів. Яко члена цієї партії в квітні 1917 р. вибрано його членом Української Центральної Ради від Києва. В Ц. Раді займав визначне становище в фракції соціалістів-федералістів і був вибраний членом Малої Ради. 20 марта його призначено директором канцелярії Ц. Ради, а тепер Рада народніх міністрів призначила його тимчасовим заступником Української Держави у Відні.

Мешкає пан посол в готелі „Врістоль“ (Wien, I, Kärntnering 5—7, чч. 201—203). Приймає в ріжних справах від 3 до 5 год. по обіді кожного дня крім свят.

27 квітня пан посол відвідав Союз визволення України, а увечері тогож дня відпоручник Союзу відвідав пана посла. В розмові пан посол заявив, що засіви на Україні посувають ся наперед дуже добре. Лад потроху заводиться. На селах майже повний спокій, а в містах незадоволення „меншостей“ і агітація ворогів самостійности Української Держави загалом все ще є перешкодою в запровадженню потрібного ладу. Велику шкоду роблять польські легіони. Їхнє поведженне і дикунські насильства викликають величезні протести, а в деяких місцевостях і справжні бої з селянами. Тому їх почали вже розбруовати й відсилати до дому.

Організація 1-ої української стрілецько-козацької дивізії з полонених Українців.

З полонених Українців, що вже відіхали з Фрайштадтського табору до Володимира-Волинського й що мають ще незабаром відіхати, творить ся 1-а українська стрілецько-козацька дивізія. З першого транспорту полонених, що виїхав з Фрайштадту 1-го березня, утворено вже 1-й український стрілецько-козацький полк, який пробуває ще у Володимирі-Волинськiм. Сей полк буде головною основою (кадрю) для цілої дивізії, яка складатиметь ся з чотирьох полків стрільців (піхоти), двох батарей з 6 гарматами кожна, відділів кінноти, саперів, кулеметчиків, телеграфістів, телефоністів і ин. Дивізія матиме й свої власні майстерні, потрібні війську, похідні кухні, фураж і т. ин. Курні (баталіони), 1-го стрілецько-козацького полку, як тільки прибудуть до Володимира-Волинського веі потрібні для дивізії козаки (7000), перетворять ся в полки, сотні — в курні, чети — в сотні. Ота-

Козак першої української стрілецько-козацької дивізії зпереду та зтилу.

манна старшина (офіцери) поки-що призначена провізорично, а з сформованнем повної дивізії призначить ся постійна. Степені отаманної старшини (офіцерські чини) скасовано, як і в цілій українській армії. Назви членів отаманної старшини заведені такі: отаман дивізії, отаман бригади, полковник, осаул, курінний, сотник, півсотенний, хорунжий. Козача рядова старшина має такі назви: бунчужний (фельдфебель), четовий (унтер-офіцер), десятник (отдельонний), а всі рядовики: козаки. Дисципліна в дивізії має бути зразкова й гостра, збудована на справедливости та людяности. Поза військовою службою всі козаки й отаманна та рядова старшина рівноправні вільні горожане Української Народньої Республіки, товариші. Під час же виконання службових обовязків є старшина й козаки. Приказ — закон для всіх. „Виконуй і корись!“

До сього часу справа з формованнем згаданої стрілецько-козацької дивізії йшла дуже поволі. В таборі полонених Українців у Фрайштадті в той час, як розпочато формованне, було зовсім мало людей, а з інших таборів і робітничих команд не можна було стягнути полонених, бо було багато всяких технічних і інших перешкод. Зголошень добровільно вступити в ряди українського національного війська для

Сотник Сиротенко промовляє до козаків першої української стрілецько-козацької дивізії у Володимирі Волинськiм.

Січовики перед всіданнем до вагонів у Раштадті 2 марта 1918 р.

і в боях з большевиками. Ворожі елементи, яких на Україні є чимало, а надто в містах, де більшість населення складаєть ся з усяких чужинців, старають ся внести в ряди війська з бувших полонених розлад і непослух державній владі. Зявляють ся частенько всякі панове агітатори й роблять те саме, що недавно робили панове большевики перед своєю советською „революцією“ на Україні. Се досить добре говорить за тим, щоб, формуючи дальші відділи, українські організації добре уважали, кого вони посилають на Україну, бо всяких „большевиків“ є чималенько й серед полонених. Через се доводить ся дуже стежити за тим, щоб не допустити в армію ворогів Української Держави, але справа все-таки йде вперед досить добре. Незабаром мають бути сформовані відділи по 2.000 козаків у кожному таборі й будуть висилати ся, як і перші відділи, лише меншими групами.

Українська військова агентура в офіцерському таборі в Ганн-Мінден, установлена ген. Зелінським для збирання і підбору офіцерів для дальших ешелонів українського війська. Сидять: сотники Мусієнко та Скитський, стоять: Чернявський і Покотило.

Україна про полонених.

Великі надії покладають на Україні на полонених. У статі „Наше село і козак з полону“ в „Новій Раді“ автор Ф.К. уважає в першу чергу потрібною подвійну роботу: національне освідмлення і будування органів влади. „Представники української влади, кожній свідомій одиниці доводить ся вести найширшу роботу: організувати адміністрацію, заводити лад, інформувати населення про події й агітувати за українську державність. Для такої праці потрібна сила робітників. З прибувших полонених маємо людей, широко свідомих національно, в більшості гарних організаторів. Про їхню прихильність до української державности давно відомо. Велику роботу зараз можуть зробити єї люди як агітатори, організатори й адміністратори. Розташовані по Україні, припустимо, по сотні на кожний повіт, вони будуть творити моральну й

фізичну силу, котра зараз така потрібна для заведення української влади на всій Україні. Всі прибувші тепер полонені звязані кріпко духовною ниткою і тому організація як цілої одиниці має бути зужита з одним завданням, з одною метою. На селах в найкоротшій часі зробить ся таким чином велика робота.

В найблизшій часі має відбутися покликання новобранців. Нова українська армія повинна бути в першу чергу свідомо національно. Се кожний признає. Також кожен згодить ся, що ранійше при покликанню велику ролю відігравав елемент силування новорічних. В свідомості кожного парубка й тепер буде такий погляд, коли він несвідомий національно. Необхідно мати моральну й фізичну силу, аби перевести покликання. Такою силою можуть бути зновуж таки прибувші з полону свідомі люди. Кожен з них розуміє пекучу потребу армії й навіть своєю присутністю як вояка української армії, не кажу вже агітацією, може відіграти значну ролю на селі. Добра частина прибувших з полону може бути гарними інструкторами новорічних головню як національно-свідомий та дисциплінований в розумінню почуття обовязку до держави елемент“.

В „Минулім і сучаснім“ в „Народній Волі“ К. Поліщук згадує той час, коли з бідою діставала ся на Україну через фронт якась вістка про організацію українських таборів у центральних державах. Між иншим автор пише: „Як далекий сон, як мрія порушували мою свідомість небесні перекази й чутки з тамтого боку, від якого відділяв проклятий і страшний фронт. Яких тільки шляхів не вишукував я тоді, щоб тільки хоч довідати ся, чи є у Львові „Діло“, чи ще живе наше рідне слово в світі. З надзвичайним інтересом було читаєш який небудь наклеп на „мазепинцев“ в „Новім Времени“ або „Рускомъ Словѣ“ і дякуєш сим супостатам за те, що подали інформації про існування українських таборів і таборових газет, радуєш ся невимовно, коли довідаєш ся, що „Союз визволення України“ працює над освідмленням моїх земляків на окупованій Волині. Пригадую, який то був радісний день, коли через цілий ряд митарств до моїх рук дісталось одне число львівської „Свободи“, де я прочитав статю Костя Левицького, яка закінчила ся словами: „Маємо надію, що побідні війська Німеччини підуть вперед і там на квівських горах сповістять свободу всьому українському народови“... Тим одним числом я привернув на свій бік сотні салдатів з Українців, коли я казав про українські табори в Німеччині й що там вільно українське слово вживаєть ся. Через знайомих з петербурзької „Правди“ довідав ся я, що такі табори єсть у Вецлярі, Зальцведелі, Фрайштадті, Рапштаді і т. ин. Від небіжчика Поляка з Холму довідав ся я, що на Підляшші, Холмщині й Волині є навіть українські школи, де „працюють Австріяки“, як він мені казав. Гаразд, думав я, нехай то будуть і Австрійці, але всеж таки вони наші“...

А ось вражіння з появи полонених на Україні: „Зявили ся на Україну наші полонені. Зараз вони не ті, що були колись. Гарно одягнуті, чисто вимиті, гаразд виховані та в своїй більшості вони роблять вражіння інтелігентних людей, а свідомі вже безумовно. Все се селянські діти й сини України, які, будучи в полоні, серед всіх його умовин і обставин змогли спекати ся московського бузув'їрства й стати людьми. Дружніми зусиллями вони вибили ся на яєний шлях свідомости з тих блудливих доріжок, якими провадила досі нас всіх московська рука. Вони вернули ся на Україну, за якою так довго і тяжко тужили, не для того лише, щоб спокійно осісти на своїх старих гніздах, а зі зброєю в руках несуть увільнення своїм, ще несвідомим братам, щоб захистити їх від напасників і тоді лише спочити біля мирної праці на вільній Українській Землі. Дивлячи ся на них, я пригадую часи свого духовного конання і стає радісно від того, що судило ся щасливо дожити до часу відродження Рідної Країни. Отєї сині чумарки, хибаж вони не є нашою славою? За ними лишив ся довгий шлях терпіння, а вони

ще прямують шляхом боротьби за нашу незалежність. Перед нами ще дике поле непочатої праці, а вони вже досить попрацювали на ньому. Цілий ряд шкіл на селах Холмщини, Підляша й Волині — хибаж се не їх звята справа?"

„Що торкаєть ся самого життя полонених в таборах,— пише далі Поліщук,— воно просто варте подиву. Серед всіх неймовірних умовин з матеріяльного боку кожний полонений дбав про культурні потреби й уділяв крихітку від своїх мізерних заробітків. Досить взяти на зразок табір полонених в містечку Білій, що за Берестем на Підляшу, яке завдяки таборовим Українцям стало центром українського життя на Підляшу. Сюди здалека їхали Поліщуки, щоб купити „свою газету“... В таборі полонених Українців у Білій існувала культурно-політична організація „Українська Громада“, коштом якої від початку 1917 р. видавала ся тижнева часопись „Рідне Слово“. Се була необхідна річ для кожного таборовця, а також читала ся скрізь селянством. Коли взяти на увагу ту виховуючу національно-політичну школу, яку пройшли наші полонені, можемо мати деяке представлення про те, що та як саме причинило ся до того перероду, який став ся з „земляком“, тими самими земляками, серед яких я з того в серці мріяв про полон, коли був у рядах того „христолюбивого“ московського вояцтва. Перед нами стоять Українці, свідомі свого національного імени, а не ті „хохли“, які покірно йшли на згубу, нищили разом з ворогами Галичину й боронили свого відвічного ката. Безглузді й наївні ті людці, які з злодійкуватим поглядом очей пробували провадити анти-українську агітацію серед наших полонених. Чи знали вони, яким тяжким шляхом боротьби та праці прийшли єї полонені до свідомого розуміння самих себе, коли їм задавали такі безглузді запитання: „А скажіть, пожалуйте, где ви ето синєе сукно взяли, что наделісь?“ Всі балачки провокаційні, вся злочинна брехня й агітація були смішним москвофільством в очах свідомого Українця-полоненого й єї людці ще раз мали нагоду переконати ся, що Україна се не те дерево, на яке всі кози скачуть, а се той біблійний ливанський кедр при долині, на красу якого задивить ся сонце“.

Українські Січові Стрільці на Запорозжі.

Нікопіль, 18 квітня 1918.

Весело й щасливо усміхало ся сонце до зелених херсонських степів, до Дніпрових хвиль і синьо-жовтих прапорів на кругло 500 кораблях в херсонській пристані, коли 11 квітня виїжджав січовий курінь Дніпром на Запорозже.

Січовий обоз виїхав рівночасно залізницею через Долинську й Апостолово до Підтепної, а відсіль возами через Грушівку до Никополя. В Грушівці перевозив Січовиків старий дідусь поромом через Бузудук. Зрадів старий козацький правнук, як побачив нових січовиків з далекої галицької землі на своїм Запорозжі. „Здаєть ся, знов буде Україна!“ — каже до молодців. „Вже є, дядьку!“ — відповідають. „Дай то, Боже! Тут була давно Україна, був Богдан і добре тоді народови жило ся!“ В Чортомлику, де обоз на короткий час пристанув, збігло ся багато українських селян, всі раділи й сердечно вітали свою Нову Січ.

Ранком 14 с. м. приплив тимчасом січовий курінь до Никополя. Большевицька лівобережна бандя острілювала його трохи й лихо по дорозі, але не спинила. В Никополю було вже тоді австрійське військо. Як тільки показали ся тут перші австрійські стежі, місцеві українські салдати почали острілювати останній большевицький корабель у пристані, вибили й полонили багатьох горлорізів—і таким способом місто легко позбуло ся давніх лютих грабіжників. Решта втікла в Александровськ і в Таврію. У. С. Стрільці пігнули за ними негайно двома кораблями — на Александровськ.

Зареготав ся дід наш дужий, —

Аж піна з вуса потекла,
як почув нові й старі пісні нових січовиків на вічно живім старім Запорозжі. І тутешній народ зрадів щирою душею. В Біленькім привітали січовий курінь місцеві українські салдати зі своїми офіцерами військовим парадом. Такого щасливого дня від століть вже не було.

Стара Хортиця стрепенула ся, але поки-що курінь не міг навідати ся до неї. Хоч ніхто не приказав січовикам наступати відразу на Александровськ, вони з власної волі забажали вислати туди свої стежі, щоб розвідати ся, що в місті дієть ся. Що повірено отсю славну й дуже відважну справу гуцульській сотні пор. Бужора, розумієть ся само собою. Корабель прибив 15 с. м. до лівого берега Дніпра на яких 4—5 км. перед самим містом, сотня пор. Бужора пішла з двома скорострілами ліском в напрямі до недалекого двірця — й незабаром почав ся лютий бій. Січовики вдерли ся на дворець, захопили большевицький штаб і 6 поїздів, кров давніх горлорізів поплила річкою. Лягло їх що найменше двісті: — фронтників, матросів, єврейських і неєврейських „мальчиків“ і 2 сильно озброєні жінки-большевички. Ранених і полонених не було. Усе лягло головою. З січовиків один поляг, п'ятьох ранених. Українські місцеві офіцери прилучили ся до січовиків.

Вони принесли нам важні вісти, а решту, що треба, розвідали ся січові стежі, які зайшли нічу аж в сам осередок міста. Сам город—український, а на передмістях досить ворогів.

Задачу виконано, як не можна краще, ранком вернув ся відділ пор. Бужора з рештою коша в Біленьке. Большевицькі гармати й самостріли ще довго сікли скаженим огнем січові стежі й корабель, але не вдіяли вже нічого.

Команда групи арх. Вільгельма подала зараз вістку про все 22 бригаді. „Energisches und initiatives Eingreifen der Ukrainischen Legion hat mich sehr erfreut. Offiziere und Mannschaft sind zu beloben!“ (Енергічна й ініціативна допомога Українських Січових Стрільців дуже втішила мене. Треба висловити похвалу офіцерам і рядовим) — відповів зараз ген. Гавзер у своїм приказі.

Тепер же курінь нетерпеливо на загальний наступ проти александрівських большевиків. З ним вибираєть ся двісті гайдамаків з Біленького.

Товариша, що поляг в Александровську, поховали січовики при здвизі селян з Біленького на славній запорозькій землі в Біленькім.

Січовий обоз поки-що ще в Никополю. Радіє, що знову оживає тутешня „Провіта“, „Юнацька Громада“ та взагалі свідоме українське життя. Всюди побачите січовиків! Гей, славна та веселая тая доріженька, куди вони йдуть.

О. Л.—ий.

Відродження.

*Змій кривавою скрижалю
І спини повітній мрій:
Швидко зникне сум і жаль,
Гнів і плач Ієремії.*

*Довго холодом мерця
Всіх труїли темні ночі;
Палко бил ся серця,
Чувши закляти пророці.*

*Все було в крові, в отії,
Тухло сонце перемоги
І в кривавому отії
Всі блукали без дороти.*

*Всеж не цинуть без пуття
Сили, втрати і надії;
Знов і знов горить життя,
Мовкиє плач Ієремії.*

Лишь же, друже, на простір
В полі праці і науки,
Скрізь по краю вздовж і вшир
Вільна думка й вільні руки!

(К. „Відродження“).

Гр. Чуринка.

Про інтернаціонально-правний захист недержавних народів і національних меншостей.

(Знахідки до національної проблеми).

(Кінець)*.

В сій останньо наведеній модифікації реально-політичне значіння первісної основи майбутнього національного права фактично обмежено до мінімуму, щоб не сказати, що цілком зведено в нівець. Вона означає знову побіду молоха державного деспотизму над еманципаційно-самостійницькими природними прямуваннями поневоленних народів і в дійсності видає сї останні на поталу державному глитайству народів-панів.

Бо яке справді матимуть реально-політичне значіння теоретичні постанови міжнародньої умови про зобов'язання поодиноких держав до хатнього управління й полагодження своїх національних питань і спорів, коли не існуюватиме ніяка виконавча сила або загально контрольний орган, котрий мав би догляд за тим, аби поневоленним народам не діяла ся національна кривда, котрий міг би евентуально примусити яким будь фактичним способом хижачку державу до зреалізованя управнених домагань недержавних народів-кріпаків, до якого врешті могли-б апелювати сї останні в своїх спорах і кривдах з пануючою державністю.

Чейже задля фактичного полагодження національних справ не таке важне паперове їх трактуванне у законодавчих кодексах, як реальне додержуванне основних постанов, що нормують природний національний розвиток поодиноких недержавних народів. Словом, не така важна національно-законодатна теорія, як національно-практична техніка державної адміністрації.

Теоретично беручи, Австрія напр. своїм § 19 основних державних законів могла-б уважати ся державою, котра дуже розумно полагодила національну проблему та в якій не могло-б бути національних спорів і заколотів. Тимчасом в дійсності габсбурзька імперія, як відомо, є „вразковою“ державою національної боротьби й безоглядної гегемонії пануючих народів над кріпацькими.

Се значить, що доки існуюватиме фетиш позапраної суверенности, се дивовижне й археологічне державне „табу“ — визволююче державу як щодо заграничної, так і внутрішньої політики від якоїсь прилюдно-громадської відповідальности, — доти годі мріяти про якесь справжнє полагодженне національної проблеми взагалі, а поодиноких національних питань зокрема; доти всі гарні та принадні постанови про внутрішнє зобов'язанне держав справедливо розв'язати свої національні справи — лишать ся тільки більш чи менш ефектовними утопіями, під реально-політичним оглядом зовсім ілюзоричними. Словом, доки національне право не витворить ся на міжнародній основі, доки не усунеть ся фєвдалної надправности держав над недержавними народами, а фактичної безправности сих останніх не унормуєть ся юридично-конституційним шляхом (себто признаннем правної їх судільности й окремішности), доти всі заходи та спроби компромісового полагодження національної проблеми лишать ся Сизифовою працею, а тривкий міжнародній мир недосяжною мрією.

Тому політичною утопією є напр. національна реформа д-ра Лауна, заснована в його згаданій вже тут монографії „Національне право яко інтернаціональна проблема“ — та

якій ми сьогодні трохи присвяtimo уваги. Автор слушно констатує, що вся ся всесвітня війна має не лишень економічно-імперіалістичний характер, але є також боротьбою світоглядів, себто психо-етичним антагонізмом. Що антанта, а особливо Англія змобілізувала під сим останнім оглядом найпринаднійші політичні гасла: демократизму, пацифізму й національної еманципації, тимчасом, коли осередні держави, а головню Австрія, які взяли перед світом монополію на цілком протилежні засади: автократизму, милітаризму та національного утиску.

Так стало ся, що наддунайська імперія, яка могла-б обвинуватити щодо національних справ останні держави, сама опинила ся на лаві оскаржених за національні кривди. На думку автора зовсім вистарчило-б, колиб Австрія виступила з позитивним постулятом охорони національних меншостей, себто своїх недержавних народів. Се останнє уявляє собі др. Лаун в рамках дотеперішніх державних границь і очевидно з утриманнем непохитности й незайманости принципів державної суверенности й територіальної інтегральности. Таке поставленне пекучої національної проблеми на думку автора було-б для Австрії політичним орудем, вмиле приложенне якого принесло б їй при мирових конференціях та в післявоєнній боротьбі на ідеологічному ґрунті, отже психо-етичного характеру, більше користі ніж низка воєнних побід або господарських успіхів.

В Німеччині деякі національні реформи, що нормують положення німецького населення, фактично могли-б ще легче перевести ся ніж в Австрії, а саме з огляду на чисельно підрядне значінне „окраїн“ і „іногородців“ у сій державі. Вже з огляду на свою високу культуру та з чисто ідеальних і гуманістичних мотивів Німеччина не могла-б на довший час знехтувати переведення сих реформ.

Ще обережнійше др. Лаун порушує справу управління національних відносин на Угорщині з власної ініціативи пануючого народу й очевидно з захованню територіальної судільности залитавської держави та її суверенности, через що найліпше запобігло ся-б радикальнійшим спробам розв'язання національної проблеми в сій державі. Автор, критикуючи існуюче національне безголове в Австрії, пропонує осереднім державам, щоб вони ще перед початком мирових переговорів прийняли до своєї політичної програми захист недержавних народів і національних меншостей, а далі в практиці переводили сю думку та по приятельськи ставили ся завше до неї всупереч своїм ворогам. На думку автора місією Австрії, яка чимало нагрішила ся проти духа національної справедливости, є дати світові приклад нової ідеальної держави національностей.

Як ми вже зазначили вище, се вельми гарна й навіть іділлічна утопія; невдатна спроба рівночасно служити державному чортові й національному богови або властиво принести в жертву державному молохові національне ягня. Бо фактично др. Лаун думає старими державними категоріями й новочасна національна думка чужа його психиці. Найгіршим є те, що його солодкі бажання в дійсности лишать ся „гласом вопіючого во пустині“. Захоплені слова його не промовляють до глухих ух тих, до кого адресовані, відбиваючи ся від тих, що мають власть в Австрії й Німеччині, як горох від стіни. Осереднім державам, здаєть ся, прийнятніше вдержати й на далі монополію на протидемократичні гасла й засади в державній політиці. Про се бодай свідчить факт з внутрішньої й заграничної їх політичної практики та з програмових новітніх заяв їх дипломатів і державних діячів.

Розумнійше й реальнійше дивить ся на сю справу німецький політик і парламентарний посол Готгайм. Свою статю в „Berliner Tageblatt“ і він присвятив справі національного самоозначення та з приводу національної проблеми взагалі й австрійських національних відносин зокрема висловив ось які цікаві спостереження і уваги: „Завданнем миру

* Пор. ч. 200.

Так поволі занепаде дотеперішній національний фєвдалізм і державне хижацтво в національних справах; повалений буде новочасний національний імперіялізм, що опирається на готентотській етиці двох мірок (іншої для свого народу й іншої для чужого) в національних відносинах; і згодом народить ся та зміцніє модерній демократично-гуманістичний націоналізм, в яким органічно й гармонійно зіллють ся дотеперішній анаціональний космополітизм з антикосмополітичною національною виключністю і коли потім соняшна думка всесвітнього союзу вільних і рівних народів перестане бути романтичною мрією й політичною утопією, а обновлена й визволена людськість навсе спекається кривавого привиду міжнародних братовбійчих воєн та зможе врешті й уперше всі сили та всі свої здібности присвятити виключно культурно-цивілізаційному розвитку та поступови.

Н. В.

Вісти.

Відповідь України на ноту Великої Росії. Український Уряд звернувся до Ради народніх комісарів російської совітської республіки з такою відповіддю на ноту народніх комісарів: „Відповідь на вашу ноту з 3 квітня с. р. ми отримали офіційно 14 квітня від нашого посла в Берліні. Рада народніх міністрів повідомляє вас, що місто Смоленськ з причини далекости не є відповідним пунктом для переговорів, і пропонує вибрати на таке місто м. Курськ, куди наша делегація прибуде 21 квітня. Одночасно Рада народніх міністрів Української Народньої Республіки пропонує вам: 1) Залишити всякі засоби незаконного переслідування осіб українського походження, які проживають на території російської совітської республіки. 2) Осіб, яких вибрали українські колонії та які користують ся їх довірем, рахувати тимчасовими представниками Уряду Української Народньої Республіки з обовязками та правами консулів і давати їм в тих межах законну допомогу. Такими особами лічити поки-що голову комітету українського громадянства в Петрограді й голову Української Ради московської колонії. 3) Громадянам Української Народньої Республіки, які мають відповідні посвідчення, не боронити переїздити на Україну й допомогати їм в засобах переїзду, постачаючи для того на прохання зазначених представників українського громадянства окремі поїзди й вагони. 4) Не боронити вільно випускати з друку українські часописи та книжки, а так само не робити утисків вільній торгівлі українськими книгами на території російської совітської республіки. Задля безпосередніх зносин делегації з своїми урядами Курськ має бути зєднаний апаратом „Юза“ з Київом і Москвою, при чім від Курська до Києва се зєднання робить ся заходами Уряду Української Народньої Республіки. Голова Ради народніх міністрів Голубович. Управляючий міністерством закордонних справ Любинський. (УТА).

Українська заява Румунії. Український Уряд звернувся до румунського уряду з такою декларацією: Уряд Української Народньої Республіки має честь передати вам резолюцію, прийняту 13 квітня 1918 р. парламентом України — Центральною Радою з приводу анексії Бєсарабії Румунією: „Обговоривши справу про анексію Бєсарабії румунським королівством, Українська Центральна Рада заявляє: 1) що вона не признає ухвали „Сфатул-Цєрія“ в справі прилучення Бєсарабії до румунського королівства актом вільного виявлення волі всіх народів, що заселяють територію Бєсарабії, й тому Українська Народня Республіка вимагає здійснення вільного бажання мешканців тих частин Бєсарабії, які виявили або вільно виявлять свою волю прилучити ся до Української Народньої Республіки; 2) Українська Центральна Рада доручає Раді народніх міністрів звернути ся до Румунії, а також до держав почвирного союзу з нотою-протестом

проти тої системи утисків і насильства над національностями, що заселяють Бєсарабію. Не вважаючи бєсарабської справи за вирішену актом 9 квітня, Українська Центральна Рада доручає Раді народніх міністрів ужити всіх заходів, які будуть до її розпорядження, аби в найкоротшій часі рішено долю Бєсарабії в порозумінню з Українською Народньою Республікою та свобідним виявом волі всього населення Бєсарабії. Уряд вважає за відповідне додати ще до цього, що вислухавши повідомлення пана Галіпа, свого окремого післанця до Румунії, котре свідчить про щирі прихильність румунського уряду й народу щодо України, та зважаючи на те, що між сими двома народами існують спільні життєві інтереси, й маючи на увазі необхідність тісних і щирих зносин між Румунією і Україною, він висловлює надію, що румунський уряд найде в бєсарабському питанні певний ґрунт для згоди, котра могла-б задовольнити обидві сторони. Представник Українського Уряду при румунським правительстві, член Центральної Ради пан Галаган вже виїхав до Румунії й Уряд має надію, що в сей час він уже в офіційних зносинах з румунським урядом. Голова Ради народніх міністрів і міністер закордонних справ Голубович. Управляючий міністерством закордонних справ Любинський (УТА).

Україна й Білорусь. 20 квітня відбуло ся перше офіційне засідання представників Уряду Української Народньої Республіки й Уряду Білоруської Народньої Республіки в справі встановлення державних меж між республіками. З боку Української Народньої Республіки взяли участь: Ліхнякевич, Свідєрський, Петрівський, з боку уряду Білоруської Народньої Республіки Цвікевич і Рак-Міхайловський. Засідання відкрив Ліхнякевич, який від імені уряду Української Народньої Республіки привітав білоруську делегацію. В своїй промові Ліхнякевич підкреслив особливе значінне того факту, що представники білоруського народу перш за все звернулись до України й тим показали своє братнє почуття до українського народу як провідника в будуванню демократично-національної держави. Білоруський народ не помилив ся в своїм почуттю, а може й в надіях, бо український народ оцінить братнє відношення свого сусіда й завжди бажав і бажає бути щирим приятелем. Йому відвідав голова білоруської делегації Цвікевич. Дякуючи за привітання, він висловив надію, що український народ, який став на чолі руху національно-державного відродження, буде розуміти бажання і потребу білоруського народу й обидва народи в короткий час дійдуть до державно-братньої спільности. Поміж Білорусею і Україною ніколи не було ворожнечі, не повинно бути й тепер. Ми надіємо ся, що представники Українського Уряду цілком згодять ся з установленням меж на основі етнографічного розселення обох народів, що повинно служити підвалиною для мирного співжиття. Після того на засіданню піднято питання про: 1) принцип, яким повинні керувати ся комісії при встановленню державних меж, 2) мапу, якою комісії будуть керувати ся при встановленню меж, 3) основні точки на заході та сході, які будуть уважатися крайніми для меж. Після дебат признано щодо п. 1 прийняти за основний принцип етнографічний принцип, але в тісній звязку з принципами географічними й економічними. Щодо п. 2 голова білоруської делегації зробив заяву, що вони будуть керувати ся мапою проф. Карського, виданою 1917 р. Українська комісія, не маючи нічого принципіально проти мапи Карського, зазначила, що вона крім того буде керувати ся своїми етнографічними, економічними й іншими мапами. Щодо п. 3 до певної ухвали не прийшли, а зроблено перерву до другого засідання (УТА).

Українці в Петрограді. До редакції київського „Відродження“ завітав секретар і член українського петроградського комітету д. Микола Ткаченко, якого командировав комітет до Українського Уряду в справах евакуації українських громадян з Петрограду. Становище українського громадянства в Петрограді надзвичайне тяжке й небезпечне. Петроградський совіт (комуна) 1 квітня н. ст. арештував

регістрійний відділ комітету, який складав ся з дд. П. Могилянського, М. Ткаченка, юрисконсульта Храпка й Сепецького; крім їх арештовано публіку, яка прийшла до комітету реєструвати ся, в числі 30 чоловік. „Червоноармійці“ Лотиші, обшукуючи помешкання, забрали всі речі (папір, блянки і т. ин.), не пощадили навіть і цукру й чоколяди, придбаних комітетом для голодаючих дітей українських робітників. Усіх арештованих під охороною Лотишів повели на Горохову вулицю до комітету по „борьбу съ контръ-революціей и саботажем“, де кожного з арештованих „старанно“ обшукано „до самого тіла“. Українське громадянство поробило рішучі заходи й увечері тогож дня всіх арештованих випущено на волю. Від усіх їх взяли „комуністи“ заяву, що не вийдуть з Петрограду. По 3 днях повернено також комітетські речі, крім цукру й чоколяди, чого ніякими заходами вже не можна було повернути назад з шлунку „червоноармійців“.

Комітет, не дивлячись на перешкоди „комуністів“ і на те, що він існує майже півлегально, зареєстрував уже до 2000 українських родин, роблячи допомогу в харчових справах, юрисконсульських порадах і евакуації на Рідну Країну. Що дня до комітету звертаєть ся багато українських робітників-фаховців, які бажать негайно виїхати на Україну, але виїхати з Петроболога не так-то легко зза повного поповнення залізниць. Фабрики й заводи не працюють. Усім робітникам при виплаті даєть ся за 6 тижнів платню і йди, куди хочеш. „Комуністи“, цікавлячись українськими справами, не випадково якось завітали знов таки з „соціалістичними намірами“ до української книгарні, що містить ся на Великим Проспекті, але рішучість комітету не допустила зруйнувати крамничку, де Українець може купити книжку, написану на рідній мові. Зараз книгарня щасливо існує під охороною комітету.

Отже з певністю можна сказати, що в Петрограді з ліхтарем на 100.000 вольт не можна найти поміж українським громадянством жадного федераліста.

В Петрограді повне безладде. На вулицях стрілянина що хвилі й, виходячи з помешкання на вулицю, можна сподіватись, що назад вже не повернеш ся. Влади большевиків ніхто, навіть найлівійше робітництво Петрограду не признає, та нема надії й на те, що може звитись якась друга влада. Населення апатичне, без віри, без надії... Хліба, який готуєть ся з гнилої картоплі й макуха, дають по чверть фунта на людину. Городини і цукру зовсім нема.

Інтерв'ю „Ута“. В розмові з кореспондентом У.Т.А. австрійський командант гр. Кірбах заявив, що в програму діяльності центральних держав ні в яким разі не входить втручати ся до внутрішніх справ Української Народньої Республіки. Роля центральних держав полягає у встановленню нормальних економічних зносин з Україною. Нехай, підкреслив Кірбах, на Україні творить ся життя самостійно. Турецькі „бажання“ захопити Одесу, заявив Кірбах — не більше ніж брехлива чулка. Зважаючи на виловленне в Чорнім морі мін, закінчив Кірбах свою розмову, Одеса—Константинопіль, Одеса—Дунай вільні тепер для плавання.

Депутатів до Установчої Ради Української Народньої Республіки з катеринославської округи вибрано 36. Від російської партії соціалістів-революціонерів 2: Онуфрій Затеїшников, Тетяна Земляна; від „Селянської Спілки“ й української партії соціалістів-революціонерів 22: Сергій Бачинський, Андрій Кучеренко, Евтихій Іванченко, Виримій Строменко, Грицько Гаценко, Семен Тищенко, Іван Гордієнко, Юхим Сайко, Лука Кравець, Кузьма Корж, Василь Плохий, Василь Семенов, Іван Семергів, Антон Діхтяр, Марко Швець, Михайло Малашко, Кирило Хідченко, Василь Демішов, Петро Плевако, Андрій Глушенко, Нестор Хоменко, Юхим Дмитриченко; від російської соц.-дем. партії (большевиків) і полку ім. отамана Орлика 10: Трохим Харечко, Юліян Лещинський, Абрам Каменський, Степан Власенко, Емануїл Квірині, Семен Ієцов, Іван Шевченко, Іван Крицький,

Грицько Єрмак, Василь Варганів; від російських громадян німецької національності: Людвик Люц; від української соц.-дем. партії Володимир Винниченко (К. „Відр.“)

До Українських Установчих Зборів. Головна комісія для справ виборів до Установчих Зборів Української Народньої Республіки одержала додаткові відомости про результати виборів у волинській і подільській округі. По першим відомостям у волинській виборчій округі від списку української партії соціалістів-революціонерів і Селянської Спілки пройшло 19 кандидатів; тепер же остаточно вияснено, що пройшло від цього списку о 4 кандидати більше. В подільській виборчій округі від укр. п. с.-р. та Селянської Спілки о 1 кандидата більше. Таким чином остаточно в подільській округі пройшло всього 39 кандидатів. Від у. п. с.-р. та Селянської Спілки 31, від селян полтавського повіту 3, від єврейського нац. ком. 3, від польського списку 1, від укр. п. с. д. 1. У волинській виборчій округі 30 кандидатів. Від у. п. с.-р. та Селянської Спілки 23, від большевиків 2, від єврейського націон. комітету 2, волинсько-подільського списку 2. Вибрано разом від 5 виборчих округ (київської, волинської, подільської, полтавської та чернігівської) 172 кандидатів: укр. п. с.-р. і Сел. Спілки 120, большевиків 33, євр. нац. ком. 8, польського списку 3, сел. полт. пов. 3, позапартійних російських вибор. 1, укр. с.-д. 1, укр. с.-р. (лівих) 1, к.-д. п. 1, хлібороб. власн. 1. (К. „Відр.“)

До відома козаків отаманної старшини, що перебувають в полоні Австро-Угорщини. Організаційний Комітет козаків отаманної старшини збірної станиці Українського Війська у Фрайштадті доводить до відома козаків отаманної старшини, які перебувають зараз в полоні в Австро-Угорщині й які бажать вступити на службу до Української Армії, що вони віднині мають подавати свої зголошення і всі відомости не до Союзу визволення України, як було до цього часу, і не до військового міністерства, а лише виключно до Боевої Управи, яка є одинокою інституцією для вербовання добровольців з полонених-Українців в межах Австро-Угорщини до Української Армії, і в склад якої входить Організаційний Комітет козаків отаманної старшини, по такій адресі: Фрайштадт, Горішня Австрія, Збірна станиця Українського Війська, в Боеву Управу. В противнім разі буде зайва провіолока в справі переведення до Української Армії до збірної станиці тих, що зголосили ся. Організаційний Комітет отаманної старшини звертає увагу тих, які зголосять ся до вступу до Українського Війська, що вони спочатку тимчасово будуть переведені до українського табору в Кляйн-Мінхені. Також і ті товариші, які не зголосили ся до армії, але бажать бути переведеними до українського табору, звольте подати свої заяви в Боеву Управу у Фрайштадті. Голова Організаційного Комітету козаків отаманної старшини М. Букшований. Секретарь Анатоль Шпановський. (Адреса: Freistadt O. Ö., Ukrainerlager, Wojewa Uprawa).

В справі полонених. При Головнім Штабі засновуєть ся відділ для справ військово-полонених. Частина агентів цього відділу має жити в Берліні, де буде приймати від німецького уряду полонених. Завданням цього відділу піклувати ся як матеріальним становищем, так і духовими потребами полонених, а саме: давати грошеву допомогу полоненим і їх семьям, відшукувати працю для здорових і лікарську допомогу для хорих, улаштовувати просвітні курси. При відділі засновуєть ся анкетна комісія, завданням якої на підставі анкети серед полонених в полоні, їх матеріальне становище й духові потреби (К. „Відр.“)

Останні вісти. В останніх хвилях надходить вістка, що давнє Українське Правительство соціалістів-революціонерів і Українську Центральну Раду повалено й утворено нове правительство.

— На Кримі зайняли українські й німецькі війська по Феодосії Севастопіль, а на Донщині—Таганріг.

